

Etik i forskningen ska väga tyngre

Forskning på människa och mänsklig vävnad ska gå igenom en etisk prövning av en oberoende etisk kommitté. Utbildning i forskningsetik måste bli ett obligatoriskt inslag i forskarutbildningen.

Det är några av förslagen i slutbetänkandet *God sed i forskningen* (SOU 1999:4) från Kommittén om forskningsetik som förra veckan överlämnades till utbildningsminister Thomas Östros.

Kommittén konstaterar att en grundförutsättning för forskningen och för tillämpningen av dess resultat är att det finns förtroende för forskarna och deras sätt att hantera de etiska frågor som aktualiseras inom all forskning.

Kommittén menar att forskarens personliga ansvar måste kompletteras med en etisk prövning av en oberoende instans när det gäller forskningsprojekt där vitala värden står på spel. Utredningen föreslår därför en tilläggsparagraf till högskoleförordningen om att all forskning på människa eller mänsklig vävnad ska gå igenom en etisk prövning av en oberoende kommitté. Dessa oberoende etiska kommittéer ska även pröva forskning baserad på personuppgifter.

Förslaget kräver ett ökat antal forskningsetiska kommittéer. Man föreslår att sådana inrättas av respektive högskola/universitets styrelse.

När det gäller åtgärder mot fusk i forskning föreslår utredningen en utredningsmodell som bygger på de rättsordningar som redan finns och på det

ansvar som ledningsorganen vid varje forskningsinrättning har när det gäller att värna hög kvalitet i forskningen. Utredningen föreslår att regeringen tillsätter en Forskningens centrala förtroendenämnd, med uppgift att hantera anmälan om forskningsfusk.

Utredningen har även analyserat etiska frågor som kan uppstå när forskning bedrivs eller finansieras i samverkan med industriella intressen. Kommittén anser att det är oerhört viktigt med öppenhet i detta sammanhang och anser därför att forskare alltid ska redovisa sina ekonomiska bindningar.

Ökad insyn behövs

En enkät utredningen genomfört visar att utbildningen i forskningsetik är bristfällig. Man föreslår därför att utbildning i forskningsetik ska bli obligatorisk i forskarutbildningen. Lärarna måste ha dubbel kompetens menar man, både inom ämnesområdet och inom moralfilosofi/tillämpad etik.

För att åstadkomma detta anser utredningen att både lektorsresurser och professorer i tillämpad etik och forskningsetik behöver skapas liksom tvärvetenskapliga forskningsmiljöer, där forskning i forskningsetik kan bedrivas.

Utredningen menar att ökad öppenhet och ökad insyn i forskningsprocessen är en nödvändig förutsättning för att allmänhet och beslutsfattare ska ha förtroende för forskningen. För att stimulera kontakten mellan forskarvärlden och samhället utanför denna föreslår kommittén att det bildas en fristående intresseorganisation, Forskningen och folket. •

mare 2 000 svenska läkare som tagit ut norsk legitimation.

Han ser det därför som mycket angeläget att det sker förändringar i Sverige så att läkarna faktiskt väljer att stanna kvar i den svenska sjukvården.

– Med brist på läkare i Sverige är annars risken överhängande att vi kommer in i en ond cirkel med allt sämre arbetsförhållanden för dem som stannar kvar.

– Samhällsekonomiskt är det naturligtvis en dyrbar affär att utbilda en massa läkare som sedan lämnar landet. Så det är väl rimligt att titta extra noga på varför läkarna lämnar den svenska vården och att försöka motverka flykten, slutar Kåre Jansson.

Tom Ahlgren

FOTO: KARL GABOR

Bland de drygt 500 läkarna valde utredarna slumpmässigt ut var femte som de skickade sin enkät till, berättar Kerstin Johansson, statistikansvarig på Läkarförbundet.

aliteter hänvisar utredarna till norska läkarförbundets statistik över svenska läkare. Den toppas av allmänmedicin, psykiatri, kirurgi och barnmedicin.

Nästan ingen vill flytta hem

Hälften av de svenska läkarna i Norge har varit där mer än tre år, de flesta andra mellan ett och två år.

På frågan om hur länge de planerar att stanna i Norge uppger nästan hälften av de svarande att de tänker fortsätta minst tre år till. Lika många vet inte. Endast åtta procent planerar att återvända hem inom två år.

Utredarna har också frågat med hur mycket de svenska läkarlönerna borde höjas för att läkarna skulle bli intresserade av att arbeta i Sverige. För många är frågan irrelevant eller omöjlig att besvara, men bland de övriga (hälften) ligger siffran på i genomsnitt 30 – 40 procent. Skulle t ex arbetstiden förkortas i Sverige torde siffran bli lägre, tror utredarna.

»Vilka två förhållanden upplever du som viktigast för dig?» var en annan fråga. Som svar 1 toppade bättre arbetsmiljö följt av bättre arbetstid och större inflytande. Som svar 2 toppade bättre lön.

»Väldigt positiva till svenska läkare»

Att sia om hur framtiden kommer att utvecklas är vanskligt men Kåre Jansson säger:

– I Norge är man väldigt positiva till svenska läkare. Därför satsar man mycket aktivt på att rekrytera sådana för att täcka den egna läkarbristen. Hur länge det kommer att pågå vet vi inte, det är avhängigt av hur den norska ekonomin utvecklas, om de har råd att bygga ut sin

sjukvård i den takt de gjort hittills eller inte.

Han tror att möjligheten att »dra till Norge och jobba» finns som ett alternativ hos många yngre svenska läkare idag. Han pekar på att Läkarförbundets utredning endast omfattar de svenska läkare som arbetar mera fast i Norge.

Men det finns många andra svenska läkare som arbetar där under perioder på några veckor i stöten, det kan gälla under ledigheter som semestrar eller jourkomp.

– Det är alltså många som lär känna de norska villkoren utan att just nu ta en fast anställning där, de får en upparbetad vana vid Norge. Förutom »de 500» som redan arbetar i Norge finns det när-